

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Dětský pěvecký sbor Fere Angeli

Vypracovala: Radka Potužníková
Vedoucí práce: Mgr. Martin Voříšek, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. dubna 2018

.....

Radka Potužníková

Anotace

Bakalářská práce se věnuje dětskému pěveckému sboru Fere Angeli působícímu při Základní umělecké škole Strakonice. Pozornost je zaměřena nejen na vznik sboru, jeho vystoupení, získaná ocenění v České republice i v zahraničí, ale i na průběh sborových soustředění, pěveckou výchovu či nácvič nových skladeb sboru. Důležitou částí práce jsou informace o sbormistryni Marcela Mikové a nastínění jiných sborů, které ve Strakonici vede.

Klíčová slova: pěvecký sbor, Fere Angeli, Strakonice, Marcela Miková, zpěv

Annotation

The bachelor thesis focuses on the children's choir Fere Angeli which is a part of the Elementary Art School in Strakonice. The main part of the thesis concentrates on concerts and prizes the choir has been awarded with in either Czech Republic or foreign countries. It also focuses on the choir's training camps, lessons needed for improvement of its singing technique and rehearsals. Furthermore, the thesis mentions the choirmaster Marcela Miková and other choirs active in Strakonice also led by her.

Key words: children's choir, Fere Angeli, Strakonice, Marcela Miková, singing

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Marcele Mikové, Ph.D. za poskytnutí sborového archivu a za ochotné zodpovězení mých dotazů. Dále věnuji své poděkování vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Martinu Voříškovi, Ph.D. za vřelý přístup, vstřícnost při konzultacích a cenné rady. V neposlední řadě děkuji mé rodině a nejbližším za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	1
1 Sbornistryně Marcela Míková	3
1.1 Pěvecký sbor gymnázia Strakonice.....	4
1.2 Hlasoň	5
2 Vznik Fere Angeli	5
3 Přípravný sbor	6
4 Obsazení sboru	7
5 Sborové oblečení	8
6 Repertoár	9
6.1 České písně.....	10
6.2 Cizojazyčné písně.....	10
6.3 Stálý repertoár	11
7 Vystoupení.....	12
7.1 Pravidelná vystoupení sboru	12
7.1.1 Jarní rozezpívání	12
7.1.2 Červnový koncert.....	13
7.1.3 Vánoční koncert pěveckých sborů.....	13
7.1.4 Tříkrálový koncert	14
7.2 Výroční vystoupení	14
7.3 Další	15
7.4 Vystoupení v zahraničí.....	17
7.4.1 Alta Pusteria.....	17
7.4.2 European Music Festival for Young People	18
7.4.3 Istra Music Festival.....	20
8 Soutěže a ocenění	20
8.1 Celostátní přehlídka školních dětských pěveckých sborů.....	21

8.2	Celostátní soutěžní přehlídka dětských pěveckých sborů „Zahrada písni“	22
8.3	Celostátní soutěž dětských pěveckých sborů Porta Musicae	22
9	Soustředění	23
10	Pěvecká výchova.....	24
11	Zkouška sboru.....	27
11.1	Rozezpívání.....	27
11.2	Nácvik skladeb	30
	Závěr	32
	Seznam použité literatury	33
	Seznam obrázků.....	36
	Přílohy.....	37

Úvod

Bakalářská práce se zabývá dětským pěveckým sborem Fere Angeli působícím ve městě Strakonice. Toto město se nachází v Jihočeském kraji a lze jej považovat za město hudební. Místní Základní umělecká škola založena roku 1939 zde udržuje velké množství muzikantů, což také potvrzuje hojnost hudebních souborů a kapel, které ve Strakonících fungují. Patří mezi ně i dudácké soubory, které jsou se Strakonícemi nerozlučně spjaty.

Sbor Fere Angeli byl založen roku 2002 při Základní umělecké škole Strakonice. V roce 2004 ho převzala současná sbormistryně Marcela Miková, která začala se sborem systematicky pracovat a zlepšovat jeho kvalitu. V současnosti navštěvuje sbor okolo padesáti dětí ve věku od 9 do 17 let. Pro mladší zájemce o zpěv má sbor přípravné oddělení, ve kterém zpívají děti z 2. a 3. tříd.

První kapitola práce je věnována sbormistryni. Krátce jsou zde uvedeny její základní životopisné údaje a okolnosti, které ji přivedly k práci se sborem. V této části práce nalezneme také informace o dalších pěveckých sborech, které Marcela Miková ve Strakonících vede.

Další část bakalářské práce se zaměřuje pouze na sbor Fere Angeli a na jeho přípravné oddělení. Jsou zmíněny okolnosti vzniku a historie sboru. Dále je popsáno obsazení sboru či příslušné sborové oblečení. Je představen repertoár zahrnující české i cizojazyčné písně. Zvláštní pozornost je v této kapitole věnována stálému repertoáru, tedy písním, které sbor zpívá již několik let. Práce se velmi podrobně věnuje vystoupením sboru – pravidelným, výročním a zahraničním, soutěžím, kterých se sbor zúčastnil a také oceněním, která za dobu svého působení získal. Pozornost je zaměřena i na sborová soustředění, která neslouží pouze ke zdokonalení pěvecké techniky a k nácviu skladeb, ale jsou i důležitým prostředkem utužování kolektivu a přátelství mezi zpěváky.

Poslední, poměrně rozsáhlá část práce, se věnuje pěvecké výchově a metodice rozezpívání a nácviu skladeb u Fere Angeli. Postupy sbormistryně působící v tomto sboru jsou zde srovnány s postupy popsány v literatuře věnující se sborovému zpěvu a řízení sboru.

Jelikož o sboru dosud nevyšla souvislá publikace, byly hlavním zdrojem k vypracování bakalářské práce rozhovory se sbormistryní Marcelou Mikovou, novinové články, programy koncertů a diplomy z archivu sboru.

1 Sbormistryně Marcela Miková

Mgr. Marcela Miková, Ph.D. se narodila 26. října 1969 v Praze. Jejím otcem je uznávaný český sbormistr Čestmír Stašek, jenž v minulosti vedl například Dětský pěvecký sbor Československého rozhlasu či Pražský dětský sbor a získal za svou práci mnoho ocenění. Zmíněná otcova činnost přispěla k tomu, aby se Marcela Miková začala věnovat hudbě a sborovému zpěvu již od dětství. Dvanáct let navštěvovala hru na klavír a deset let zpívala pod vedením jejího otce právě v DPS Čs. rozhlasu. Jelikož se však narodila do muzikantské rodiny, později zjistila, že sama „*nikdy nebude více než průměrný amatér*“¹, a proto po vystudování gymnázia nastoupila na Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy. Zde úspěšně vystudovala obor Učitelství matematiky a fyziky a posléze úspěšně absolvovala i doktorandské studium. „*Věděla jsem, že chci učit. A bylo mi jedno, co. Na hudební výchově a češtině byl velký převis zájemců, zatímco na „matfyzu“ brali tolik lidí, kolik se hlásilo. Se svými známkami z gymnázia jsem dokonce nemusela dělat přijímací zkoušky.*“²

V roce 1997 přijal její manžel nabídku zaměstnání ve Strakonické nemocnici, a oba dva se z tohoto důvodu přestěhovali z Prahy do maloměsta. Marcela Miková zde začala učit na ZŠ Dukelské a posléze (v roce 2000) na gymnáziu, v němž brzy začala vést svůj první sbor (viz kapitola 1.1). Nyní má již ve Strakonících sbory čtyři – Fere Angeli a jeho přípravné oddělení, Pěvecký sbor Gymnázia Strakonice a Hlason. Věkové rozpětí zpěváků navštěvující sbory, které sbormistryně Miková vede, je velmi rozsáhlé. Nejmladším žákům je 8 let, přičemž ti nejstarší dosahují až 70 let věku. Práci sbormistryně vykonává Marcela Miková již osmnáct let. Své zkušenosti získala především účastí na sbormistrovských kurzech a prostřednictvím svého otce. Jejím lidským i pracovním vzorem je sbormistr Lukáš Holec, který vede českokrumlovský sbor Medvíďata.³

22. října 2015 převzala Marcela Miková ocenění Významná osobnost roku od Oblastní kanceláře Jihočeské hospodářské komory ve Strakonících.

---

¹ Týdeník Strakonicko, *Sbormistryně Marcela Miková: Co chci předat, musí vycházet ze mne. Sbor je jako zrcadlo*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 27. ledna 2016, č. 4.

² Strakonický deník, *Když něco začnu nerada od toho odcházím* [online]. 25. února 2011. © VLTAVA LABE MEDIA a.s., 2005 – 2018. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <https://strakonicky.denik.cz/>

³ Tamtéž.

1.1 Pěvecký sbor gymnázia Strakonice

Pěvecký sbor působící při Gymnáziu Strakonice převzala Marcela Miková v roce 2000. Tehdy ji oslovila bývalá sbormistryně, která chtěla mít více času na studentské divadlo, a nabídla jí, aby po ní sbor převzala. Marcela Miková se o tom sama zmínila při promluvě na gratulačním koncertě k 90. výročí Čestmíra Staška: „Byla jsem kolegyní požádána, zda bych po ní nepřevzala sbor (nějak se dozvěděla, z jaké rodiny jsem). Souhlasila jsem, protože jsem byla přesvědčená, že mám sbormistrování okoukané (podle hesla *Pipi dlouhé punčochy: to mi půjde skvěle, to jsem ještě nikdy nedělala*). To, že nic neumím, jsem naštěstí zjistila teprve tehdy, když už bylo pozdě.“⁴

Jelikož byl gymnaziální sbor její první zkušeností v pozici sbormistryně, musela se vše učit od základů. Členové sboru tehdy nebyli zvyklí na pravidelné sborové zkoušky či vedení sbormistra. Sbor tehdy nacvičoval písně pouze nárazově v okamžiku, kdy bylo třeba vystoupit v rámci reprezentace gymnázia. Tehdejší sbormistryně s nimi píseň nacvičila, avšak během vystoupení je nevedla. Obě strany se tedy učily spolu navzájem. Na počátku působení navštěvovalo sbor asi dvacet studentů, dnes už se jejich počet zvýšil na sedmdesát pět. Velká pánská basová sekce je navíc velkou výhodou například v rámci repertoáru, který je velmi pestrý – od staré hudby přes lidové písně, spirituály, swingové melodie až k populární hudbě, filmu a muzikálu.⁵ Nejkrásnější kusy z repertoáru si sbor natočil již na dvě CD v letech 2007 a 2010.

Sbor pravidelně organizuje a také vystupuje na *Jarním rozezpívání* v květnu a zúčastní se i *Letně podvečerního koncertu* v červnu. Na tyto akce vždy členové sboru zvou do Strakonice hosty. Spolu s Fere Angeli se také účastní vánočních koncertů pěveckých sborů. Mnohem pestřejší je však seznam ostatních vystoupení. Během osmnácti let svého působení již například vystoupil na koncertě s Pražským dívčím sborem (rok 2007), zazpíval na Pražských adventních trzích (2009), v roce 2015 uspořádal *Koncert pro spřízněné duše* a v roce 2016 *Svatováclavský koncert*. Kromě koncertů v České republice také již sedmkrát vycestoval na vystoupení do zahraničí. Navštívil festivaly Alta Pusteria a Istra Music Festival, uspořádal výměnný koncert s německým sborem Cornelius-Burgh-Gymnasiums Chores (2010) nebo uskutečnil

---

⁴ Archiv Marcely Mikové

⁵ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

koncertní cestu po Itálii.⁶ Gymnaziální sbor se také pravidelně účastní soutěží. Ačkoli jezdí předvést svůj um pouze na soutěž Opava Cantat, vždy přiváží solidní výsledky. Zatím největším úspěchem bylo zlaté pásmo z této soutěže v roce 2014. Účast na jiných soutěžích je lákavá, avšak není na ni dostatek času.⁷

1.2 Hlason

Nejmladším sborem Marcely Mikové je smíšený pěvecký sbor Hlason, který byl založen teprve v roce 2011. Iniciativa k založení sboru vyšla přímo od zpěváků, kteří neměli jako dospělí ve Strakonících kam chodit zpívat.⁸ Sbor je určen pro všechny zájemce o zpěv ve věku 20 až 70 let a čítá okolo čtyřiceti členů. Jeho repertoár je omezen pouze schopnostmi zpěváků, nikoli však žánry nebo styly. Na koncertech se tedy objevují lidové písně, spirituály nebo skladby od Orlanda di Lassa, W. A. Mozarta či P. I. Čajkovského.

Hlason spolupracuje s gymnaziálním sborem a pěveckou skupinou Prácheňského souboru. Pravidelně s nimi vystupuje na *Letně podvečerních koncertech*, Adventních trzích pod Rumpálem či na vánočních koncertech. Sám také v květnu pořádá *Sólové koncerty na hradě Rabí*.⁹

2 Vznik Fere Angeli

Sbor začal působit při Základní umělecké škole ve Strakonících v roce 2002. Iniciativa ke vzniku sboru vzešla od tehdejší ředitelky Základní umělecké školy Strakonice Mgr. Aleny Šabkové, která považuje zpěv za výborný koníček. Přála si, aby při ZUŠ fungoval pěvecký sbor a zároveň měla v úmyslu dát ostatním studentům, zejména těm, kteří hrají na nástroj, šanci věnovat se také jinému oboru. Tehdy oslovila Mgr. Olgu Říhovou, která již ve Strakonících vedla sbor při ZŠ Čelakovského, a měla tedy s vedením sboru zkušenosti.

Již od počátku byly děti navštěvující sbor převážně žáky ZUŠ Strakonice, do sboru však mohli nastoupit i ostatní zájemci o zpěv. V době založení sboru ještě nebyla účast pro žáky ZUŠ povinná, nicméně nyní musí všichni ke svým hodinám zpěvu či hry na nástroj navštěvovat ještě sbor nebo komorní hru.

---

⁶ Archiv pěveckého sboru gymnázia Strakonice

⁷ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

⁸ Týdeník Strakonicko, *Hlason oslavil pětileté výročí koncertem*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 2. listopadu 2016, č. 44.

⁹ *Smíšený sbor HLASON Strakonice*, [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.hlason.cz/>

Sbor začínal s přibližně dvaceti členy, kteří se scházeli jednou týdně v budově Kochana z Prachové ve Strakonících. Třída nacházející se v nejvyšším patře, byla původně určena pro výuku nauky. Nacházelo se v ní příliš mnoho lavic, což místnost činilo nevyhovující pro sborový zpěv. Sbormistryně Olga Říhová nejprve rozesadila děti podle hlasů, avšak nechala je sedět v lavicích, což neprospívalo jejich zpěvu, protože se o ně opíraly a seděly křivě. Tehdy to však Olga Říhová nepovažovala za problém, jelikož vedla sbor spíše pro radost – do sboru nedělala žádné přijímací zkoušky a nikoho nevyhodila či nepřijala jen proto, že neumí zpívat na požadované úrovni. Od dětí také nevyžadovala složitější vícehlasé písně a repertoár se skládal spíše z dětských a táborákových písní Jaromíra Nohavici či bratrů Nedvědových. Intenzivně se nesnažila o žádný sborový úspěch. Tímto způsobem vedla Olga Říhová sbor celé dva roky až do doby, než tragicky zemřela při nehodě.

ZUŠ Strakonice se tedy v roce 2004 snažila naleznout sbormistra, který by se vedení sboru ujal. Tehdy Mgr. Alena Šabková oslovila učitelku gymnázia Marcelu Mikovou, která již čtyři roky vedla Pěvecký sbor gymnázia Strakonice. Ta nabídku přijala. Členové sboru byli však zvyklí na odlišné vedení sbormistra, než jaké si Marcela Miková představovala. Všechny změny v repertoáru či ve fungování sboru sbormistryně provádět opatrně a pomalu, aby žádné z dětí neodradila. Trvalo téměř dva roky, než si na sebe obě strany navzájem zvykly.¹⁰ Navíc zavedla jako podmínku vstupu do sboru splnění přijímací zkoušky (krátká pěvecká zkouška zpěváka sloužící k tomu, aby sbormistryně poznala, zda dokáže budoucí člen správně intonovat, držet tón a zda je schopen zpívat v příslušném hlasu, do něhož bude zařazen).

V prosinci roku 2006 si sbor vybral jméno Fere Angeli, což v překladu znamená „téměř andělé“. Název je odvozen od požadavků sbormistryně, která po dětech opravdu vyžaduje, aby zpívaly jako andělé a zpěváci se vždy snaží svému jménu dostát.¹¹

3 Přípravný sbor

Sbormistryně Marcela Miková založila přípravné oddělení pro sbor Fere Angeli v roce 2006 s asi dvanácti dětmi ze 2. a 3. tříd. Od té doby se sbor značně rozrostl

---

¹⁰ Vlastní rozhovor s Alenou Šabkovou, 26. března 2018, České Budějovice; vlastní rozhovor s Hanou Bublíkovou, zakládající členkou sboru, 4. prosince 2017, České Budějovice

¹¹ Jihočeský Kurýr, *Téměř andělé si přivezli zkušenosti z mezinárodního festivalu*. České Budějovice: KURÝR, s. r. o., 4. července 2007, roč. II.

a zkvalitnil svůj zpěv. Nyní ho navštěvuje dvacet zpěváků, kteří pravidelně vystupují na koncertech a získávají ocenění na soutěžích.

Hlavním úkolem přípravného sboru je naučit pěvecké začátečníky udržet požadované tóny při zpěvu vícehlasu a zvyknout si na koncertní atmosféru a trému. Právě z těchto důvodů přípravný sbor od roku 2013 nahradil Fere Angeli na pravidelných vánočních a závěrečných koncertech ZUŠ Strakonice. Podle Marcely Mikové je zbytečné, aby kvůli pouhým třem písním přišel na koncert celý početný sbor Fere Angeli a pro malé zpěváky je navíc opravdový koncert velkou zkušeností.¹² Přípravné oddělení vystupuje nejen na koncertech ZUŠ, ale je i pravidelným účastníkem vánočního koncertu pěveckých sborů a jiných soutěží. V letech 2015 a 2017 se zúčastnil krajské postupové přehlídky školních dětských pěveckých sborů ve Strakonících a získal v obou případech stříbrná pásma.

Repertoár přípravného sboru tvoří dětské písně v lehčím vícehlasu, přičemž vystoupení jsou často doplněna snadnou choreografií. Například na posledním vánočním Dvojkonzertě sborů, na němž zpívaly píseň *Posvícení v pekle*, použily děti tematicky vidličky, kterými vyťukávaly rytmus.¹³

4 Obsazení sboru

Počet dětí ve sboru se od začátku jeho působení výrazně změnil. V docházce z konce roku 2003, tedy v době těsně před příchodem Marcely Mikové, je zapsáno 31 zpěváků.¹⁴ Jejich počet se každý rok mírně měnil, nicméně ještě v roce 2007 je uváděno 29 členů ve věku 9 až 17 let¹⁵ (z toho 3 chlapci). K výraznější změně dochází v roce 2008/2009 – zpráva o činnosti sboru z tohoto roku uvádí již 42 dívek a 5 chlapců. Tento skok v počtech pravděpodobně ovlivnilo více faktorů. Fere Angeli postupně získával na věhlasu, dále z přípravného sboru zřejmě již po dvou letech od jeho vzniku přišlo několik schopných zpěváků, a navíc v tomto roce nikdo ze starších členů sboru neodcházel.¹⁶ Přibližně 50 členů se ve sboru udrželo několik dalších let. V roce 2012 je

---

¹² Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

¹³ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli.

¹⁴ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

¹⁵ Strakonický deník, *Zpěv má výhodu. Není omezený věkem*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 12. dubna 2007.

¹⁶ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 15. března 2018, Strakonice

uváděno 53 zpěváků,¹⁷ v roce 2016 již 60.¹⁸ Nyní se počet členů opět snížil – v docházce ze školního roku 2017/2018 je zapsáno 54 žáků.

5 Sborové oblečení

Oblečení je pro sbor důležitým prvkem. Zpěváci jsou díky stejnému oblečení vždy rozeznatelní a přiřaditelní ke svému sboru. Oblečení také uceluje vizuální vzhled sboru na pódiu a pomáhá tak zobrazit zpěváky nikoli jako jednotlivce, ale jako ucelené těleso.

První stejnokroje zavedla bývalá sbormistryně Olga Říhová. Brzy po založení sboru přinesla dětem sjednocený oděv, který se skládal z modré silonové zástěry, bílých punčocháčů, bílého roláku, a nakonec byl dozdoben věnečkem zavěšeným na krku. Takto sbor odzpíval několik koncertů, nicméně uvedené oblečení neodpovídalo představám zpěváků. Sbormistryně Olga Říhová proto později zařídila bílá trika s žábami a nápisem „Pěvecký sbor ZUŠ Strakonice“, ke kterým přidala černé kalhoty.¹⁹ Další změnou prošel sborový oděv krátce po příchodu Marcely Mikové. Bílá trika se žábami nahradila batikovaná trika. Ta první si zpěváci vyráběli sami, později však byla trika s narůstajícím počtem členů sboru dokupována a sjednocena. Postupně byla trika doplněna nápisem Fere Angeli ZUŠ Strakonice a černými skládanými sukněmi. Toto oblečení vydrželo ve sboru až do roku 2013, kdy ho vystřídala modrá trika s bílým logem sboru doplněná bílými legínami či kalhotami. Nyní má sbor ještě verzi oblečení do kostela – zpěváci jsou celí v černém, pouze doplnění modrým šátkem opět s logem sboru.

Členové sboru měli od roku 2008 k dispozici ještě jednobarevná trika s nápisem Fere Angeli ZUŠ Strakonice, které používali na soutěžích či koncertech mimo vystoupení, aby bylo všem jasné, jakého sboru jsou příslušníky. Tato trika předali zpěváci z Fere Angeli v roce 2012 do přípravného sboru, který v nich nyní vystupuje. Místo nich si pořídili trika k 10. výročí sboru – černá s modrobílým logem sboru

---

¹⁷ Týdeník Strakonicko, *Po přehlídce je jasné, proč Žižka zahnal nepřítele zpěvem*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 18. dubna 2012, č. 16.

¹⁸ Týdeník Strakonicko, *Sbormistryně Marcela Miková: Co chci předat, musí vycházet ze mne. Sbor je jako zrcadlo*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 27. ledna 2016, č. 4.

¹⁹ Vlastní rozhovor s Hanou Bublíkovou, zakládající členkou sboru, 4. prosince 2017, České Budějovice

a v roce 2017 k 15. výročí sboru – opět černá s patnácti bílými a šestnáctým modrým logem sboru ve tvaru kosočtverce.²⁰

6 Repertoár

Repertoár sboru zahrnuje mnoho hudebních žánrů i období. Sbormistryně dbá při výběru nových skladeb na to, aby se dětem písně líbily a zpívaly je s radostí, a také požaduje repertoár dostatečně pestrý a chytlavý. Jedinou regulací v tomto ohledu je množství písní, které má sbormistryně v danou dobu k dispozici a repertoár určený k příležitosti vánočních koncertů, které jsou alespoň z části omezeny na písně vánoční. Právě z těchto důvodů obsahuje repertoár sboru nejen české koledy, ale i zahraniční.

V zájmu pestrosti repertoáru kombinuje sbormistryně hudební žánry. Sbor tedy zpívá nejen mnoho lidových písní, ale věnuje se i filmovým či jazzovým skladbám, spirituálům nebo staré hudbě. Dále jsou kombinovány i jazyky. Nejčastějším jazykem kromě českého je anglický, nicméně sbor velmi aktivně rozšiřuje svůj repertoár i o neobvyklé až exotické jazyky, jako je například makedonština, japonština či sicilština. České a cizojazyčné písně jsou v tomto směru zastoupeny v repertoáru přibližně stejnou měrou.

Pestrost a chytlavost však nejsou jedinými kritérii. Sbormistryně vybírá písně také podle toho, zda ve sboru potřebuje procvičit konkrétní pěvecký problém (například zpěv unisono) a, samozřejmě, také na základě obtížnosti. Repertoár musí být adekvátně obtížný a přizpůsobený schopnostem zpěváků a publika.

Písně do repertoáru vybírá sbormistryně sama. Zpěváci se v tomto směru obvykle neangažují, avšak Marcela Miková tuto možnost nevyvrací. Nové písně pro repertoár získává převážně na sbormistrovských kurzech či od jiných sbormistrů. K dispozici má také široký archiv písní Čestmíra Staška.²¹

Sbor se během své patnáctileté existence naučil již přes sto padesát písní, přičemž toto množství stále navyšuje. Ačkoli se sbormistryně často vrací k písním, které se sborem zpívala již dříve, nezapomíná ani na nácvik zcela nových skladeb, čímž pravidelně obměňuje aktuální sborový repertoár.

---

²⁰ Fere Angeli, Fotografický archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli [online]. © 2008 – 2018 Fere Angeli [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://fereangeli.lumika.cz/page003.html>; vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 5. dubna 2018, Strakonice

²¹ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 5. dubna 2018, Strakonice

6.1 České písně

Český repertoár zahrnuje z velké části lidové písně v úpravě pro sbor, případně formu zpívanou a capella. Ačkoli některé z nich jsou doprovázeny klavírem, mnoho jich zůstává bez doprovodu. Takové písně jsou pro sbor důležitou zkouškou – zpěváci musí zpívat precizněji, aby se udrželi v tónině a zároveň se nedopustili chyby. V těchto písních lze případné chyby, jichž se zpěváci dopustí, rozpoznat i laickou veřejností. Jedná se například o písně: *Kdybys měla, má panenko*, *Široký, hluboký* nebo *Šly panenky silnicí*. Vedle lidových písní jsou nedílnou částí repertoáru české skladby od autorů 20. století. Lze zmínit *Podzimní* od Petra Ebena, *Jitřenku* od Emila Hradeckého či *Otevření slovečkem* od Bohuslava Martinů.

Jelikož se sbor každoročně účastní minimálně jednoho vánočního koncertu, obsahuje jeho repertoár také mnoho koled a vánočních písní. Od neznámějších, jakými jsou např.: *Štědrý večer nastal*, *Rolničky* či *Štěstí, zdraví*, po písně široké veřejnosti méně či více povědomé: *Vzácný pane hospodáři*, *Radujme se*, *Vánoční roztomilost*, *Spanilé z archy holubičky* nebo *Anjelové jsú zpívali*. Sbor dává prostor i vánočním písním v jiných jazycích, nicméně ty české (případně české verze cizích) jsou stále většinovým repertoárem. Kromě tradičních se sbor věnuje také moderním písním s vánoční tematikou. Z těchto lze zmínit například *Vánoční slow* od Josefa Zajíčka nebo *Naše Vánoce* od Jaroslava Dostálíka.²²

6.2 Cizojazyčné písně

Zahraniční písně tvoří další rozsáhlou část sborového repertoáru. Sbor se věnuje jak lidovým písním/tradicionalům – například ruská *Ej, u poli višnja* nebo romská *Joj mamó*, jihoafrický tradicionál *Siyahamba*, Zulu tradicionál *Yakanka Vhangeri* nebo *Jesu ukukhanya* z Botswany, tak moderním písním – izraelská *A White Rainbow* v úpravě od Josefa Hadara či starým písním – *Sound the Trumpet* od Henryho Purcella. Prostor dostávají samozřejmě i písně vánoční – španělská *A la nanita* či sicilská *O sanctissima*. Kromě těchto se v široké škále jazyků, které sbor pokrývá, objevuje i latina zastoupená skladbami s duchovními náměty – *Pleni sunt coeli*, *Panis Angelicus*, *Adeste Fideles*, *Pater Noster* nebo *Cantate Domino* od Dietricha Buxtehude.

Poslední, ne však méně důležitou skupinu písní zastoupených v repertoáru sboru, tvoří filmové melodie, jež patří mezi oblíbenou kategorii zpěváků. Fere Angeli

---

²² Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

zpívá nejen písně ze známých filmů jako Flinstounovi (*The Flintstones*) nebo Harry Potter (*Double Trouble*), ale také dvě francouzské písně z filmu Slavíci v kleci – *Vois sur ton chemin* a *Caresse sur l’océan*.²³

6.3 Stálý repertoár

Každý sbor má několik písní, ke kterým se rád vrací, a které se díky tomu objevily na koncertních programech nejčastěji. Ačkoli jsou zařaditelné mezi výše zmíněné skupiny, jsou zároveň pro Fere Angeli velmi důležité. Jsou to písně, které provázejí sbor již mnoho let a pravidelně se na koncertech opakují.

Što mi e milo – makedonská lidová píseň. Je tříhlasá, rytmicky velmi ostrá a doprovázena na tamburínu, která společně se sedmiosminovým taktem doplní pocit cizokrajnosti. Tato píseň je v repertoáru již od roku 2008. Sbor ji předvedl nejen ve Strakončích, ale také v Milevsku, Pardubicích nebo v Praze. Jako další je vhodné zmínit *Písničko, pojd’ si s námi hrát*. Jedná se o veselou píseň od Mojmíra Zedníka s chytlavým rytmem, radostným textem a živým klavírním doprovodem. Ve sboru se jí zkrácené říká jen „Písnička“ a v repertoáru ji lze najít již od doby, kdy začala Marcela Míková těleso vést. Dále lze do této kategorie zařadit francouzskou koledu *Tisíc andělů*, kterou sbor zpívá v úpravě od Františka Černého. Píseň je v doprovodu klavíru a flétny, doplněna je trianglem. Ačkoli je klavírní doprovod ponechán klavíristovi, na ostatní nástroje hrají sami členové sboru a dokonale tak podtrhují vánoční atmosféru. Tato koleda nechybí již od roku 2007 na žádném vánočním koncertě sboru. Kromě oblíbenosti u zpěváků i publika lze případně najít důvod i v názvu sboru. Fere Angeli znamená „téměř andělé“, takže je možné, že právě z tohoto důvodu se píseň *Tisíc andělů* stala jejich nedílnou součástí.

Slezská lidová píseň v úpravě od Miroslava Raichla *U sušeda dobra voda* setrvává v repertoáru již od roku 2007. V koncertních programech nebyla začleněna pouze v letech 2010 až 2012, avšak jinak ji sbor zpívá každý rok alespoň na jednom koncertu. Nutno však podotknout, že píseň prošla od prvního roku ve sboru značnou evolucí. Nyní zní ve sborovém podání zcela odlišně, než tomu bylo na počátku. Sbornistryně prý později zjistila, že slezské písně by se měly zpívat jinak – především s jiným důrazem a s jiným zkracováním hlásek. Poslední ze stálých písní tvoří *Hallelujah* od Leonarda Cohena, která může být publiku povědomá především z filmu

---

²³ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

Shrek. V podání Fere Angeli zazněla tato populární píseň poprvé v roce 2007 na vánočním koncertě pěveckých sborů. Od té doby z repertoáru sboru nezmizela.²⁴

7 Vystoupení

7.1 Pravidelná vystoupení sboru

Od začátku svého působení se sbor pravidelně účastnil koncertů Základní umělecké školy – vánočního koncertu v prosinci a závěrečného koncertu v červnu. Také vystupoval na strakonických adventních trzích, na vánočních koncertech pěveckých sborů a na *Jarních rozezpíváních*. Od účasti na většině těchto koncertů již ale sbor upustil. Na adventních trzích nevystupuje z důvodu špatné organizace a repertoáru, který je povětšinou s klavírním doprovodem, na společných koncertech ZUŠ ho od roku 2013 nahradil přípravný sbor (viz kapitola 3) a *Jarní rozezpívání* přenechal v roce 2012 pouze gymnaziálnímu sboru. To však neznamená, že přestal vystupovat.²⁵ Nyní pravidelně pořádá a účastní se vánočního koncertu pěveckých sborů a červnového koncertu.

7.1.1 Jarní rozezpívání

Tradiční jarní koncert, který pořádá Marcela Miková se svými sbory, je každoročně příležitostí pozvat do Strakonice jiné sbory jako hosty. *Jarní rozezpívání* se poprvé uskutečnilo v roce 2005, kdy se ho zúčastnil gymnaziální sbor, Fere Angeli a jako host smíšený sbor Mendík J. V. Jirsíka z Českých Budějovic. Během dalších dvanácti let pak Strakonice navštívilo mnoho dalších sborů, například Milevský sbor v roce 2008, čkyňský sbor Rosetta v roce 2009, Medvíďata z Českého Krumlova, Kvítek z Dačic v roce 2010 či Carmína z Českých Budějovic v roce 2011.²⁶ Dle slov sbormistryně probíhají vzájemné sborové návštěvy mezi dětskými pěveckými sbory, které se navzájem znají a repertoárově se doplňují, čili mezi sebou rezonují. Děje se tak především proto, aby byl koncert pohodový a v dobré náladě.²⁷ Sbory pozvané do Strakonice opět zvou Fere Angeli k nim. Díky tomu se sbor podíval již dvakrát do Milevska (v letech 2008 a 2015), třikrát do Českého Krumlova (2008, 2012 a 2015) a v roce 2012 také do Českých Budějovic.²⁸

---

²⁴ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

²⁵ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 15. března 2018, Strakonice

²⁶ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

²⁷ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

²⁸ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

Od roku 2012 Fere Angeli přestal vystupovat na *Jarních rozezpíváních* a celý koncert přenechal gymnaziálnímu sboru. Podle slov sbormistryně se k tomuto kroku rozhodla proto, že vést a hlídat dva takto početné sbory je pro ni velmi náročné.²⁹

7.1.2 Červnový koncert

Jako náhradu za *Jarní rozezpívání* začal Fere Angeli v roce 2013 pořádat vlastní červnové koncerty, na které vždy zve zajímavé hosty zejména z řad jiných hudebních souborů. Na prvním koncertě s podtitulem *...zveme Vás tam, kde víly tančí a zpívají andělé...* byl hostem taneční obor ZUŠ Strakonice. V roce 2014 se hosty koncertu nazvaného *Hrajeme a zpíváme...spolu* staly sbor Malá dudácká skupina, houslový soubor a přípravný sbor a rok poté na *Koncertě jako z pohádky...* opět taneční obor ZUŠ Strakonice. Zatím posledním hostem byl v roce 2016 keltský soubor Ádh Mór působící při ZUŠ Strakonice. Koncert měl podtitul *Kdo (si) hraje a zpívá... nezlobí*. V roce 2017 se koncert s hostem nekonal, protože sbor Fere Angeli slavil 15 let od jeho založení a uspořádal tedy svůj vlastní výroční koncert (viz kapitola 7.2).³⁰

7.1.3 Vánoční koncert pěveckých sborů

Vánoční koncert pěveckých sborů se každoročně pořádá v polovině prosince a v minulosti se ho zúčastnily všechny strakonické sbory – tedy Dětský sbor ZŠ F. L. Čelakovského, DPS Bona Fide ZŠ Dukelská, Fere Angeli, přípravný sbor ZUŠ Strakonice, Pěvecký sbor gymnázia Strakonice a Hlason.³¹

Dříve se konal vždy jeden večerní koncert, na kterém vystupoval zejména gymnaziální sbor, Fere Angeli se svým přípravným oddělením a Dětský sbor ZŠ F. L. Čelakovského. S rostoucím počtem zpěváků ve sborech a posluchačů v publiku však kapacita strakonického kulturního domu již přestávala všem zúčastněným stačit, a proto se v roce 2014 přejmenoval koncert na *Vánoční dvojkoncert* a vystoupení se tedy konají ve stejný den dvě. Na prvním, odpoledním vystoupení, zpívaly ještě do roku 2016 dětské sbory ze základních škol spolu s přípravným sborem ZUŠ a případně Fere Angeli. Na druhém, večerním, vystupoval Fere Angeli a Pěvecký sbor gymnázia Strakonice. Od roku 2017 se, z důvodu neatraktivnosti sborů ze základních škol, konají dva koncerty, které jsou téměř stejné a obsazeny jsou v podstatě pouze sbory Marcely

---

²⁹ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 15. března 2018, Strakonice

³⁰ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

³¹ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

Mikové. Všechny tyto změny však nijak neuškodily návštěvnosti koncertů. Strakonický kulturní dům je pravidelně zaplněn při obou koncertech.³²

7.1.4 Tříkrálový koncert

Fere Angeli se také spolu s gymnaziálním sborem již třikrát (v letech 2012, 2014 a 2016) zúčastnil tříkrálového koncertu, který se každoročně koná v kostele sv. Markéty ve Strakonících.³³ Koncert, stejně jako tříkrálovou sbírku, organizuje Oblastní charita Strakonice.³⁴

7.2 Výroční vystoupení

Prvním pro sbor významným koncertem byl (*téměř*) *Andělský koncert* konaný 2. června 2009. Ačkoli se nejednalo o výroční koncert, lze ho do této kapitoly zařadit pro jeho obsáhlost a důležitost pro další vývoj sboru. Toto vystoupení bylo první, ve kterém vystupoval pouze sbor Fere Angeli a jeho přípravné oddělení. Sbor byl tedy hlavním aktérem koncertu a měl ho zcela ve své režii. Vystoupení tedy bylo svým repertoárem nejobsáhlejší ze všech do té doby odzpívaných. Během koncertu zazněly pro sbor nejtypičtější a u publika nejoblíbenější skladby, jako například *Hallelujah*, *U sušeda dobra voda*, *Adiemus*, *The Flintstones* nebo *Písničko, pojď si s námi hrát*. Na koncertě se podílela i tehdejší hlasová poradkyně sboru Lenka Bartošíková, která vystoupila se sborem jako sólistka ve skladbě *Panis Angelicus* od Cesara Francka (zde v úpravě pro dětský sbor od klavíristy sboru Bohuslava Šabka). Sbor tedy dokázal, že je počtem skladeb schopen vyplnit celý koncert.

Prvním ryze výročním koncertem, byl pro sbor *Pří(10)let Andělů*. Koncert k desátému výročí sboru se konal 5. června 2012 a jeho program byl vskutku pestrý. Ačkoli zazněly převážně české písně, jako například lidové *Kdybys měla, má panenka*, *Široký hluboký* či *Stojí hruška* od Jana Málka, byly široce zastoupeny i cizojazyčné skladby. Během koncertu sbor zazpíval například filmové melodie *Vois sur ton chemin* (z filmu *Slavíci v kleci*), *The Flintstones (Flinstounovi)* či *Double Trouble* z Harryho Pottera, který sbor předvedl v černých čarodějnických hábitech a dodal tím písni přímo kouzelnou atmosféru. Průvodního slova se při tomto koncertu již chopil Luděk Lávička, rodič bývalé členky, který se sborem, převážně v minulosti, aktivně spolupracoval – doprovázel sbor na soutěže či soustředění a napsal o Fere Angeli mnoho příspěvků

---

³² Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 15. března 2018, Strakonice

³³ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

³⁴ Týdeník Strakonicko, *Tříkrálová sbírka opět pomůže potřebným*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 12. ledna 2011, č. 2

do regionálních deníků. Po odchodu jeho dcery ze sboru se věnuje pouhému moderování koncertů, jelikož je do této činnosti velmi zainteresovaný. Sbor v té době neměl stálého klavíristu, proto se doprovodu chopili Jindřiška Jandová a Bohuslav Šabek (učitelé působící při ZUŠ Strakonice) a Silvie Kvěchová s Petrem Dvořákem (bývalí členové Fere Angeli).

Druhým, a zatím posledním výročním vystoupením, byl koncert nazvaný *Andělé patnáctiletí světem letí* uspořádaný 30. května 2017. Na rozdíl od předchozích dvou byl tento koncert ve znamení především cizojazyčných či exotických skladeb. V programu se objevil například izraelský kánon *Shalom Chaverim*, indiánská modlitba k východu Slunce *Windey Yahoo*, japonská skladba *Šima Uta* či spirituál *Shine On Me*. Z českých skladeb si návštěvníci mohli poslechnout *Strakonickou suitu* v úpravě od Bohuslava Šabka, *Hrajte si* (od Jana Vičara) či lidovou *U sušeda dobra voda* v úpravě od Miroslava Raichla. Moderátorem akce byl opět Luděk Lávička, přičemž na klavír, kromě Bohuslava Šabka a Jindřišky Jandové, zde doprovázela i současná klavíristka sboru Jitka Nestřebová.³⁵

7.3 Další

Kromě pravidelných a výročních vystoupení se sbor občasně účastní i koncertů takřikajíc výjimečných. 7. října 2009 si sbor zazpíval s Danielem Hůlkou a Lubomírem Brabcem. Zmínění hudebníci kontaktovali strakonické kulturní středisko a požádali o společný koncert s dětským pěveckým sborem. Tím dali tehdy členům sboru velkou šanci získat nové zkušenosti. Jelikož ještě nikdy předtím nezpívali s žádnými takto významnými českými muzikanty, vzbudilo to v nich velký smysl pro odpovědnost, a tudíž pracovali mnohem pilněji a věnovali nácviku skladeb více času.³⁶ Sbor zpíval společně s Danielem Hůlkou skladby *Ave Maria* od Franze Schuberta a *Panis Angelicus*. Od publika se jim po odzpívání obou písní dostalo značného ohlasu. Za důkaz výše uvedeného můžeme považovat komentář jedné z návštěvnic koncertu uvedený v Týdeníku Strakonicko: „*Mně se líbilo hlavně vystoupení dětí. Kdyby tam nebyly, tak nevím, jestli by vystoupení bylo tak hezké.*“³⁷

---

³⁵ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

³⁶ Strakonický deník, *Hůlka a Brabec vystoupí se strakonickými anděly*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a.s., 7. října 2009

³⁷ Týdeník Strakonicko, *Koncert dětského sboru Fere Angeli a Daniela Hůlky vyprodal sál*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 14. října 2009, č. 24.

V roce 2014 vystoupil sbor Fere Angeli v rámci každoročního Dudáckého festivalu ve Strakonících. Zazpíval zde na koncertě zvaném *Kontrasty*. Tento koncert měl za cíl představit využití dud ve skladbách různých hudebních žánrů, proto se ho zúčastnily soubory a sólisté s odlišným zaměřením. V programu nechyběla středověká, klasicistní³⁸ ani lidová hudba. Fere Angeli zde zazpíval tři lidové písně z Chodska v úpravě Vladimíra Bajera: *Jedenáct trubačů*, *Poznám, poznám* a *Chlapče mjilý*. Na housle je doprovodila Julie Vlčková – vedoucí strakonické Malé dudácké muziky, a na dudy hrál Josef Kuneš, jenž je zakladatelem Domažlické dudácké muziky.

Významným pro sbor byl koncert *Zpívali jsme s Čestmírem*. Tento gratulační koncert k 90. narozeninám sbormistra Čestmíra Staška, otce Marcely Mikové, se uskutečnil 22. června 2016 v Multifunkčním centru Dlabačov v Praze 6. Jako účinkující se představily bývalé soubory, které Čestmír Stašek vedl či sólisté, kteří pod jeho vedením v některém ze souborů v minulosti vystupovali. Na pódiu se, mimo Fere Angeli, představily sbory a sólisté působící v Praze: smíšený komorní sbor Coro d'Oro (sbor složený z bývalých členů Dětského pěveckého sboru Československého rozhlasu), smíšený pěvecký sbor Mikrochor (založen sbormistrem Čestmírem Staškem roku 1954), vokální skupina Oktet či bývalé členky Pražského dívčího sboru. Zúčastněnými sólisty byli například houslista Václav Polívka, sólista Národního divadla Martin Šrejma či saxofonista Roman Fojtíček.

Fere Angeli během svého představení zazpíval pět písní: *Strakonickou suitu*, *Kdyby byl Bavorov*, *U sušeda dobra voda*, *Kapku malou* od Josefa Zajíčka a *Kočíčí písničku* od Mojžíry Zedníka. Koncert byl zakončen společnou písní *Konopa, konopa*, kterou dirigoval Čestmír Stašek.³⁹

10. června 2017 se Fere Angeli zúčastnil jako reprezentant Jihočeského kraje Celostátní přehlídky dětských pěveckých sborů „Světlo za Lidice“. Cílem této přehlídky je „*přispět k uctění památky občanů středočeské obce Lidice, zavražděných německými nacisty v roce 1942 a k prohlubování vědomí nejmladší generace o těchto historických událostech*“.⁴⁰ Sbor si zde zazpíval po boku dalších třinácti souborů z ostatních krajů.

---

³⁸ Pastorella od George Wilhelma Weissmana, pro sólové dudy a orchestr lidových nástrojů

³⁹ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

⁴⁰ Celostátní přehlídka dětských pěveckých sborů „Světlo za Lidice“, *Pravidla přehlídky* [online]. © Světlo za Lidice [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.lidice-sbory.cz/dokumenty.aspx>

Byly mezi nimi například Kantilénka (přípravný sbor Pražské kantilény) nebo Chlapecký sbor Bonifantes z Pardubic.⁴¹

7.4 Vystoupení v zahraničí

Zahraníční festivaly poskytují členům sboru možnost získat mnoho zkušeností. Sbor vystupuje na mnoha rozdílných místech – v aulách, ve venkovních průvodech nebo například v kostelech, a to jeho členům značně rozšiřuje obzory. Zpěváci také poznají sbory z jiných zemí a mají možnost poslechnout si písně v jiných úpravách nebo v jiných jazycích. To vše je pro ně velkou motivací, která následně zkvalitňuje práci i výsledky sboru. V zahraničí lze navíc zpívat i osvědčené písně, které jsou v repertoáru sboru již delší dobu, což je pro sbor výhodné. Fere Angeli také v zahraničí vždy zazpívá českou lidovou píseň s doprovodem dud, protože ty jsou i za hranicemi velmi oblíbené.

Festivaly v zahraničí poskytují cenné zkušenosti i sbormistrovi, který tímto způsobem může sledovat jiné sbory a učit se od nich. Kromě toho je to jedna z možností jak strávit více času se členy sboru.⁴²

Zájezdy do zahraničí jsou mezi zpěváky velice oblíbené, jsou ovšem velmi finančně nákladné. Dle informací od sbormistryně, která má sama na starost veškeré zařizování týkající se zahraničních zájezdů, je celková cena za jeden zájezd přibližně 280 000 Kč. Tato částka zahrnuje kromě cestovného i účastnický poplatek, který činí vždy okolo 130 euro, a kterým se mimo jiné zaplatí ubytování a strava. Celková výše nákladů je však částečně proměnlivá, jelikož se odvíjí od vzdálenosti destinace a délky pobytu. Zahraníční zájezdy jsou z větší části hrazeny rodiči dětí, menší část nákladů je pak financována sponzory sboru.⁴³ Sbor díky tomu vyjel do zahraničí již pětkrát. Během svých výjezdů navštívil třikrát Itálii a jednou byl v Belgii a v Chorvatsku.

7.4.1 Alta Pusteria

Festival Alta Pusteria se koná již od roku 1998. Odehrává se v Dolomitech – v údolí Val Pusteria (jižní Tyroly, Itálie), kam se sbory sjíždějí vždy v červnu. Celá akce se koná ve 12 různých menších městech, díky čemuž mohou organizátoři nabídnout pestré možnosti pro vystoupení. Sbory mohou zpívat v koncertních halách,

---

⁴¹ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

⁴² Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 15. března 2018, Strakonice

⁴³ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

v kostelech nebo například na veřejných prostranstvích. Důležité informace zahrnující místo a čas vystoupení, jsou pro jednotlivé sbory rozděleny v závislosti na sborovém repertoáru. Tímto způsobem lze sladit oba prvky do požadovaného souznění. Skladby s duchovními náměty nejlépe zní v kostele, naopak folklórní skladby jsou obvyklé například u vystoupení konaných v prostředí venkovním. Během 5 denního festivalu se obvykle uskuteční okolo šedesáti vystoupení, přičemž soubory jsou povinny zúčastnit se minimálně dvou, maximálně však šesti z nich.

Alta Pusteria je nesoutěžní festival. Sbory tedy neodjíždějí do místa svého působiště s oceněním, avšak zároveň mají absolutní volnost při výběru svého repertoáru – nemusí nacvičit žádnou povinnou skladbu ani nejsou omezeny žánrem či hudebním slohem. Tyto náležitosti dělají z festivalu všemi směry velmi rozmanitou akci, která souborům umožňuje ukázat a šířit kulturu či jazyk jejich země mezi ostatní účastníky.⁴⁴

Strakoničtí „Andělé“ navštívili tento festival již třikrát, a to v letech 2007, 2012 a 2015. Pokaždé přijeli s velmi dobrými ohlasy, což potvrzují rozhovory se sbormistryní pro regionální deníky, ve kterých vždy uvedla, že se sbor těšil značnému úspěchu. V cizině jsou prý velmi oblíbené dudy.⁴⁵ Sbor do Itálie jezdí rád a často, dle sbormistryně proto, že se festival koná v červnu, což je pro sbor nejpraktičtější. Dětem se blíží letní prázdniny, jsou v nejlepší pěvecké kondici a mohou tak zúročit vše, co se za celý rok naučily.⁴⁶

7.4.2 European Music Festival for Young People

Soutěžní festival odehrávající se v Neerpeltu v Belgii má nejdelší tradici ze všech, které sbor dosud navštívil. Akce se každý rok drží hesla „Alle Menschen werden Brüder“ což znamená, že podporuje zábavu, přátelskou atmosféru a poznávání nových kultur. Ačkoliv je festival soutěžní, stále se nejvíce zaměřuje na uvolněnou atmosféru, získávání nových přátelství a oslavu hudby. Z tohoto festivalu žádný sbor neodjíždí jako poražený, všechny soubory jsou ohodnoceny, oceněny a dostanou doporučení a rady pro zlepšení. Zaměření festivalu se navíc každý rok mění. Sudé roky

---

⁴⁴ Alta Pusteria International choir festival [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: <http://www.festivalpusteria.org/>

⁴⁵ Jihočeský kurýr, *Téměř andělé si přivezli zkušenosti z mezinárodního festivalu*. České Budějovice: KURÝR, s. r. o., 4. července 2007, roč. II.; Strakonický deník, *Viděli, slyšeli, nadchli se....* Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 15. září 2012

⁴⁶ Strakonický deník, *Čas nejsou jen peníze, říká Marcela Miková*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 15. září 2012

jsou vždy věnovány vokálním souborům, zatímco liché ročníky vždy náleží souborům instrumentálním.

V rámci soutěže jsou sbory rozděleny do sedmi kategorií označených písmeny od A do F. Kategorie A1 a A2 jsou určeny pro dětské sbory do 12, respektive do 14 let, kategorie B a C patří mládežnickým pěveckým sborům (chlapecké, dívčí či smíšené) a do kategorií D – F se hlásí sbory, které ve své zemi a ve své kategorii patří mezi nejlepší (D pro dětské sbory, E pro dívčí a chlapecké a F pro smíšené).

Každý sbor je povinen provést alespoň soutěžní vystoupení před porotou. Repertoár soutěžního vystoupení je zcela v režii sboru. Jediným požadavkem je předvedení povinné skladby. Ta je složena přímo pro potřeby festivalu a pro každou kategorii je odlišná. Soutěžní vystoupení se konají každý den, přičemž večer se vždy sejdou ti nejlepší z daného dne a předvedou svůj program na koncertě laureátů. Kromě soutěžního vystoupení se soubory mohou zúčastnit dalších koncertů odehrávajících se v různé denní době i na různých místech – např. koncerty v nemocnicích, ve školách či koncerty organizované ve spolupráci s jinými skupinami. Sbory se také mohou zapojit do oblíbeného průvodu městem či navštívit workshop.⁴⁷

Fere Angeli se zúčastnil 58. ročníku festivalu, který se konal v období od 30. dubna do 3. května 2010. Soutěžil v kategorii A2 a dosáhl zde svého, prozatím, největšího úspěchu, jelikož získal 1. cenu Cum laude.⁴⁸ Toto ocenění znamená, že vystoupení sboru porota ohodnotila 90–97 body ze 100. Nadřazenější cenou je pouze cena Summa cum laude, pro kterou je nutné obdržet hodnocení mezi 98–99 body. Toto ocenění však získávají pouze špičkové sbory, tedy kategorie D – F.⁴⁹

Výkon Fere Angeli byl ohodnocen 93 body. V podrobném slovním hodnocení porota vytkla pouze občasné rychlé tempo a „nízké“ alty v refrénu povinné skladby Sandmännchen. Navzdory tomu však skladatelka povinné písně Erika Budai, která byla také členkou poroty, později sbor vyhledala a všem poděkovala, protože si interpretaci její písně představovala přesně takovým způsobem, jakým byla sborem provedena.⁵⁰ Ostatní písně byly české a porota je všechny ohodnotila kladně. Vyzdvihla pečlivou

---

⁴⁷ Europees Muziek festival voor de Jeugd Neerpelt [online]. [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <http://www.emj.be/>

⁴⁸ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

⁴⁹ Europees Muziek festival voor de Jeugd Neerpelt [online]. [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <http://www.emj.be/>

⁵⁰ Strakonický deník, *O dění v kultuře je nutné veřejnost více informovat*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 30. června 2010

výslovnost, správnou rytmiku, nápaditost nebo čisté vícehlasy. Shrnutí vystoupení nakonec znělo takto: „*Děti zpívají s potěšením z hudby, se svěžím sborovým zvukem. Sbor dobře vnímá sbormistra. Intonace a rytmus jsou velice dobré. Sbor má cit pro hudební detail a celkové pojetí. Je dbáno na výslovnost. Vystoupení bylo velice příjemné. Bravo!*“⁵¹ Výsledek byl velmi překvapivý jak pro sbor, tak pro Marcelu Mikovou, která ho okomentovala slovy: „*Jednalo se o naši první mezinárodní soutěž. Skutečně jsme na festival do belgického Neerpeltu jeli sbírat zkušenosti. O to více si ceny vážíme.*“⁵²

7.4.3 Istra Music Festival

Nejmladší ze všech zahraničních festivalů (poprvé se uskutečnil v roce 2011), které soubor navštívil, je mezinárodní festival pěveckých sborů a orchestrů Istra Music Festival. Akci organizuje společnost MRF Music Festivals, která po celé Evropě pořádá ještě dalších jedenáct těchto festivalů. Istra Music Festival se koná ve městě Poreč ležícím v chorvatské části poloostrova Istrie. Tohoto malého nesoutěžního festivalu se může zúčastnit jakýkoli sbor, nezávisle na věku zpěváků či repertoáru. Každý ze sborů zde vystoupí minimálně dvakrát, a to na prvním koncertu, kterého se zúčastní všechny sbory, a poté na jednom z večerních koncertů. Festival je koncipován tak, aby bylo dostatek času nejen na zpěv, ale také na užívání si Chorvatska, moře či turistických aktivit.⁵³

Fere Angeli se do Poreče vydal v dubnu roku 2014. Načerpal nové zkušenosti, poslechl si ostatní sbory, užil si krás Chorvatska a přijel s nadšením a motivací do další práce.⁵⁴

8 Soutěže a ocenění

Fere Angeli se na soutěžích objevuje pravidelně již od roku 2005. Podle sbormistryně je důležité zúčastnit se přehlídky každý rok, protože to motivuje k pečlivé

---

⁵¹ Fere Angeli, Překlad hodnocení poroty [online]. © 2008 – 2018 Fere Angeli [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://fereangeli.lumika.cz/neerpelt.pdf>

⁵² Týdeník Strakonicko, *Fotozpráva: Skvělá reprezentace Strakonice*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 12. května 2010, č. 19.

⁵³ MRF Music festivals, *Istra Music Festival* [online]. [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <https://www.mrf-musicfestivals.com/>

⁵⁴ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

přípravě a udržuje úroveň sboru.⁵⁵ Výsledky Fere Angeli tato slova potvrzují. Sbor ze soutěží odjíždí pravidelně se stříbrným nebo zlatým pásmem.

8.1 Celostátní přehlídka školních dětských pěveckých sborů

Celostátní přehlídku školních dětských pěveckých sborů každoročně pořádá NIPOS-ARTAMA (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, útvar pro neprofesionální umělecké aktivity)⁵⁶ a Městské kulturní zařízení Uničov z pověření a za finanční podpory Ministerstva kultury.⁵⁷

Regionální postupové kolo se vždy koná na jaře (březen či duben). Každý rok smí postoupit jeden nejlépe ohodnocený sbor ze zúčastněných, přičemž porota může určit náhradníka. Možnost postupu na celostátní přehlídku pak upravuje následující pravidlo: „*Účastník delegovaný do celostátní přehlídky v předchozím roce se krajské postupové přehlídky účastní bez nároku na postup, může být ale ve své kategorii hodnocen. Celostátní přehlídka není určena sborům, které byly oceněny zlatým pásmem v posledním ročníku Celostátní soutěže dětských pěveckých sborů Porta Musicae v Novém Jičíně (nevztahuje se na jejich přípravná oddělení), případně byly v posledních čtyřech letech oceněny na prestižních mezinárodních festivalech a soutěžích, protože tyto sbory již prokázaly svou vysokou reprezentační úroveň.*“⁵⁸

Celostátní kolo se od roku 2011 pravidelně koná v Uničově (do té doby se místo konání přesouvalo). Celostátní přehlídka tedy před rokem 2011 probíhala například v Pardubicích či v Rychnově nad Kněžnou. Jelikož je hlavním cílem přehlídky „*vytvoření příležitostí pro vzájemnou inspiraci a předávání zkušeností*“⁵⁹, není celostátní kolo hodnoceno pásmo. Každý zúčastněný soubor dostane zvláštní ocenění v oblasti, ve které při vystoupení vynikal.

Sbor se vždy účastní alespoň regionálního kola. Poprvé se tak uskutečnilo v roce 2005 v Písku a získal stříbrné pásmo. Ve stejném duchu se nesl i rok 2006, nicméně v roce 2007 vyhrál sbor již zlaté pásmo a rok poté, 1. dubna 2008, v Písku zazářil

---

⁵⁵ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

⁵⁶ ARTAMA, Národní příspěvková organizace, *O NIPOSU* [online]. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

⁵⁷ ARTAMA, Dětský sborový zpěv, *Propozice k Celostátní přehlídce školních dětských pěveckých sborů* [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

⁵⁸ ARTAMA, Dětský sborový zpěv, *Propozice k Celostátní přehlídce školních dětských pěveckých sborů* [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

⁵⁹ ARTAMA, Dětský sborový zpěv, *Propozice k Celostátní přehlídce školních dětských pěveckých sborů* [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

a odjížděl nejen se zlatým pásmem, ale i s postupem do celostátního kola v Pardubicích, odkud si odvezl zvláštní ocenění poroty za dramaturgii vystoupení. V roce 2009 se sbor soutěže nezúčastnil, nicméně již v dalších letech, konkrétně v roce 2010, 2011, 2012 a 2013 odcházel vždy jako vítěz. V roce 2013 navíc opět postoupil do celostátního kola, které se tentokrát konalo již v Uničově, a přivezl si odtud diplom za dramaturgii a příkladné provedení programu. Prozatím naposledy se Fere Angeli zúčastnil přehlídky v roce 2016. Ve Strakonících vybojoval zlaté pásmo s postupem a v Uničově získal zvláštní cenu poroty za muzikální projev.⁶⁰

8.2 Celostátní soutěžní přehlídka dětských pěveckých sborů „Zahrada písni“

Zahrada písni se koná vždy v Praze v Kulturním centru Zahrada a pořádá ji Spolek dětského pěveckého sboru Svítání ve spolupráci s Uníí českých pěveckých sborů. Přehlídka není postupová, ale i tak se sem sjíždějí pěvecké soubory ze všech koutů České republiky.⁶¹

Fere Angeli navštívil tuto soutěž poprvé v letech 2008 a 2009 a pokaždé získal zlaté pásmo. Poté se sbor do Prahy na dlouhou dobu nevrátil. Až v roce 2015 zde vyhrál stříbrné pásmo spolu s oceněním za originální hudební doprovod a za dramaturgii soutěžního vystoupení. V roce 2016 odjížděl opět se zlatým pásmem a rok poté, z prozatím poslední návštěvy Prahy, s pásmem stříbrným.⁶² Sbor jezdí do Prahy na Zahradu písni především proto, že soutěž je kvalitní a probíhá v relativní blízkosti Strakoníc.

8.3 Celostátní soutěž dětských pěveckých sborů Porta Musicae

Porta Musicae se každoročně koná v listopadu v Novém Jičíně. Jedná se o celostátní soutěž, kterou pořádají NIPOS-ARTAMA a Sdružení přátel DPS ONDRÁŠEK z Nového Jičina z pověření ministerstva kultury. Podmínkou pro přihlášení do soutěže je splnění soutěžního programu, tedy provedení povinné skladby, lidové písně, jedné písně a capella a splnění věkové hranice.⁶³

---

⁶⁰ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

⁶¹ Zahrada Písni [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.zahradapisni.cz/>

⁶² Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

⁶³ ARTAMA, Dětský sborový zpěv, *Propozice k Celostátní soutěži dětských pěveckých sborů Porta Musicae* [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

Fere Angeli se soutěže zúčastnil celkem dvakrát, a to v letech 2008 a 2012. V obou případech odjížděl se stříbrným pásmem a v roce 2012 navíc se zvláštní cenou za provedení povinné skladby.⁶⁴ Bohužel nikdy zde nedosáhl nejvyššího ocenění, a to zejména proto, že sbor nejedí na soustředění během letních prázdnin. Zpěváci se tak od září do listopadu nestačí na soutěž dostatečně připravit. Nicméně členové sboru ví, že se do Nového Jičína nejedí vyhrát, ale zazpívat co nejlépe a s chutí.⁶⁵

9 Soustředění

Sbor jedí na pravidelná soustředění již od počátku svého působení. Sbornistryně Říhová začala tehdy se sborem jedít na zámek ve Štěkni u Strakonice, který patří ženské kongregaci Congregatio Jesu. Ačkoli má klášter velmi dobrou akustiku, u členů sboru nebyl nikdy příliš oblíbený, proto sbormistryně Marcela Miková později změnila místo pro pravidelná soustředění a sbor od roku 2007 jedí zlepšovat své pěvecké dovednosti do Školy v přírodě ve Střelských Hořticích.

Fere Angeli pořádá víkendové soustředění pravidelně v září, případně v říjnu. V případě potřeby, tedy před důležitým koncertem, soutěží nebo před výjezdem do zahraničí, se obvykle koná i jarní víkendové soustředění – není to však pravidlem. Tato soustředění konající se vždy ve výše zmíněných Střelských Hořticích však nejsou jediná, která sbor pořádá. Pokud to situace vyžaduje, sbor se schází na jednodenní sobotní soustředění, které alespoň částečně nahrazuje víkendové. V tomto případě se členové sejdou buď na několik hodin, nebo na celý den v prostorách sálu strakonické umělecké školy, v níž pilně pracují.⁶⁶

Hlavní náplní soustředění je samozřejmě zpěv. Dle sbormistryně se za jeden víkend udělá takové množství práce jako na běžných zkouškách za dva měsíce. Díky každodennímu a především celodennímu zpěvu, jsou děti mnohem „rozezpívanější“ a také soustředěnější, jelikož se ničím nerozptylují a mohou se tedy plně soustředit pouze na zpěv. To samozřejmě pomáhá zlepšovat jejich pěvecké schopnosti mnohem rychleji.⁶⁷ „*Program soustředění je zaměřen na techniku zpěvu, nácviky vystoupení, zkoušení aranžmá jednotlivých písní našeho repertoáru a detailní*

---

⁶⁴ Archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli

⁶⁵ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 30. listopadu 2017, Strakonice

⁶⁶ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou 15. března 2018, Strakonice

⁶⁷ Strakonický deník, *Fere Angeli*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 18. října 2008

pilování hlasové techniky. Z tohoto důvodu je s námi na soustředění vždy přítomna školená hlasová poradkyně.“⁶⁸

Kromě zlepšování techniky zpěvu a nácviu nových písní má soustředění (především zářijové) za cíl také seznámení s nově příchozími členy a celkové stmelení sboru. Tyto záležitosti měl v minulosti na starost Luděk Lávička, který vymýšlel pro děti různé hry, pomocí nichž vhodně využily volný čas. „*Prostřednictvím her, ve kterých je cílem komunikace a společná práce, se snažím, aby děti pochopily, že musí spolupracovat, pokud chtějí dosáhnout cíle, který si vytyčily. Nyní zde máme několik nováčků, a především pro ně je to velmi užitečné. (...) Vzájemná podpora mezi dětmi je velice důležitá. Nechci, aby jen spolupracovaly, ale aby spolu kamarádily.*“⁶⁹ Nyní již bohužel se sborem na soustředění z důvodu časové vytíženosti nejedí, ovšem i tak má sbormistryně s sebou po ruce vždy někoho, kdo se dětem věnuje v čase volna a dále pracuje na stmelování kolektivu.⁷⁰

Víkendová soustředění probíhají již od počátku sboru stále ve stejném duchu. Sbor dorazí v sobotu ráno, ubytuje se, připraví učebnu. Poté se všichni společně rozezpívají a ihned začínají zkoušky jednotlivých hlasů (podle potřeby rozdělené dle dvojhlasu nebo trojhlasu). Zbylé hlasy mají v tu dobu buď osobní volno, nebo hrají hry, či, v případě, v němž je na soustředění přítomna hlasová poradkyně, hlasovou výchovu. Poté následuje oběd, na který navazují opět zkoušky jednotlivých hlasů. Společně si sbor zazpívá až v čase před a po večeři. Sobotní večer zakončí všichni společně u večerních her a zpívání s kytarou. V neděli ráno probíhá balení, rozezpívání, zkoušky rozdělené dle hlasů. Nakonec si ještě před a po obědě zazpívají všichni členové společně a odpoledne odjíždí domů.⁷¹

10 Pěvecká výchova

„Úkolem pěvecké výchovy ve sboru je systematické budování zásad pěvecké techniky obsahující soustavu pěveckých dovedností a návyků se zřetelem na specifiku

---

⁶⁸ Strakonický deník, *Fere Angeli*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 18. října 2008

⁶⁹ Týdeník Strakonicko, *Fere Angeli vystoupí s Danielem Hůlkou*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 22. září 2009, č. 21.

⁷⁰ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 5. dubna 2018, Strakonice

⁷¹ Archiv Marcely Mikové

*pěveckého projevu kolektivu.*⁷² Ve Fere Angeli probíhá jak pěvecká výchova kolektivní, tak individuální.

V rámci individuální kolektivní výuky spolupracuje se sborem hlasová poradkyně. Dříve jí byla Lenka Bartošíková, tehdejší učitelka zpěvu v ZUŠ Strakonice, která navštěvovala zkoušky sboru a během soustředění se se zpěváky scházela v menších skupinách a věnovala se jim individuálně. Bohužel nyní již není schopna sboru pomáhat z důvodu její přílišné časové vytíženosti, proto ji nově nahradila učitelka zpěvu při ZUŠ Strakonice Klára Sečanská Novotná. Ta si na pěveckou výchovu bere zpěváky k sobě do třídy vždy po dvojicích během zkoušek.

Hlasová poradkyně má za úkol naučit děti správnému postoji: *„Váha těla spočívá na obou nohou. Nohy jsou mírně od sebe, nepokrčujeme je v kolenou. Ruce máme volně spuštěny podél těla. Hrudní koš má být mírně vypjatý, hlava rovně, aniž by z této polohy byla vykláněna do stran, dozadu nebo předkloněna.*⁷³ Dále také zpěváky učí správnému dýchání. Snaží se tedy odstraňovat případné chyby (například nádech do plic doplněný zvedáním ramen) a učí dýchání do břicha, tedy dýchání kosto-abdominální, při kterém *„bránice klesá dolů a přední partie volných žeber se rozestupují do stran. Vzduch je nabírán do spodních částí plic.*⁷⁴ Hlasová poradkyně dýchání nejprve sama předvede a poté jednotlivě kontroluje zpěváky. V závislosti na dýchání se sbor při pěvecké výchově učí i zapojovat bránici. Hlasová poradkyně nejprve předvede, jak správně při zpěvu používat bránici a poté se zpěvák naučí navodit pocit zapojení bránice tím, že břicho pevně zatne. Následně pak tento pohyb procvičuje například při střídání hlásek s – š či p – t – k. Hlasová poradkyně v tomto případě pohledem kontroluje pohyb břicha u zpěváků, který indikuje správné zapojení bránice.

Dalším úkolem pěvecké výchovy je naučit zpěváky správně otevírat ústa při zpěvu. Lenka Bartošíková vždy připomínala, že panty čelistí musí být od sebe. Po zpěvácích vyžadovala, aby si sami pomocí svých prstů zkontrolovali, zda mají čelisti opravdu od sebe a provádějí tedy cvik správně.

Hlasová poradkyně se dále snaží vyrovnat dětem vokály. Jedno ze cvičení, které prováděla se sborem Lenka Bartošíková, začala později sbormistryně používat přímo

---

⁷² KOLÁŘ, Jiří. ROB, Josef. ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Sborový zpěv a řízení sboru I/1*. Str. 5. Praha: Karolinum, 1998

⁷³ Tamtéž str. 14.

⁷⁴ Tamtéž str. 15.

při rozezpívání (viz kapitola 11.1). Vyrovnavání vokálů je součástí pěvecké artikulace. Při cvičení této problematiky se hlasový poradce snaží zpěváka naučit tvořit všechny vokály stejným způsobem. Směřuje k „*dosažení stejného základu ve zvuku při zachování jejich zřetelnosti a charakteru.*“⁷⁵

Další problematikou, kterou se pěvecká výchova zabývá, je navození hlavového tónu a jeho správné nasazení. K tomu lze použít například cvičení zpěvu v předklonu. Správné posazení hlavového tónu, tedy rozeznění rezonančních dutin a pocit tónu proudícího čelem směrem vzhůru, je obvykle velmi těžké a práce na této problematice je zdoluhavá. Jedná se však o velmi důležitý aspekt zejména pro vyšší hlasy. Vysoké tóny totiž nelze zpívat hrdečným tónem. Zpěvák by vyvíjel příliš velký tlak na své hlasivky a mohl by si je tímto způsobem poškodit. Správné nasazení tónu lze také cvičit během zpěvu v předklonu. Nasazení by mělo být měkké, nevyražené. „*Při měkkém hlasovém začátku je hlasová štěrbina pootevřena na nejmenší potřebnou míru a procházející vzduch je plně zužitkován, (...) ve stejném okamžiku pracují společně dech i hlasivky.*“⁷⁶ Zpěvák si musí tón nejprve představit a poté plynule zazpívat. Správná a včasná představa tónu je podmínkou, a to nejen z hlediska intonační kvality, ale i z hlediska kvality tónu.⁷⁷

Kolektivní pěveckou výchovu zajišťuje ve sboru sbormistryně. Ačkoli Marcela Miková nikdy nestudovala zpěv, ani nenavštěvovala sólové hodiny zpěvu, naučila se pěvecké technice nejprve svým vlastním působením ve sboru a později na sbormistrovských kurzech. Během sborových zkoušek se snaží kontrolovat a upozorňovat na chyby ve stejných oblastech, kterými se zabývá hlasová poradkyně v individuální výuce. V období, kdy sbor neměl hlasovou poradkyni, vykonávala veškerou pěveckou výchovu sama. Při zkouškách je bohužel omezena vysokým počtem zpěváků a délkou zkoušky. I přesto však ve všech skladbách pečlivě upozorňuje na problematická místa, ve kterých je například potřeba dbát na správné nasazení tónu či zapojení bránice.⁷⁸

---

⁷⁵ KOLÁŘ, Jiří. ROB, Josef. ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Sborový zpěv a řízení sboru I/1*. Str. 27. Praha: Karolinum, 1998

⁷⁶ Tamtéž str. 25.

⁷⁷ FEDOR, Viliam. VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Sborový zpěv a řízení sboru: učební text pro pedagogické fakulty*. Praha: Supraphon, 1969

⁷⁸ KÜMMELOVÁ, Věra. *Významné mezzosopranistky pražských operních scén v poválečné historické epoše*. Diplomová práce. České Budějovice: 2004; vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 5. dubna 2018

11 Zkouška sboru

Fere Angeli se na zkoušku schází vždy v pátek odpoledne od 14:30 do 16:00. Z této hodiny a půl věnují vždy prvních patnáct minut pečlivému rozezpívání a ve zbývajícím čase se zaměří na nácvik nových skladeb či procvičování skladeb starších. Během zkoušky chodí zpěváci také po dvojicích k hlasové poradkyni, která zlepšuje jejich techniku zpěvu (viz kapitola 10).

11.1 Rozezpívání

„Rozezpívání je jednou z hlavních zásad hlasové hygieny, kterou je nutné dodržovat před každou zkouškou sboru.“⁷⁹ Sbormistryně postupuje při rozezpívání systematicky dle doporučení literatury. Sbor začíná rozezpívání ve stoje, někdy je zařazena i krátká rozcvička. Nejdříve probíhají dechová cvičení. Zpěváci se několikrát zhluboka nadechnou a vydechnou, přičemž sbormistryně kontroluje správné nádechy do bránice. Poté se opět zhluboka nadechnou a vydechují na sykavku „s“. Snaží se přitom upouštět co nejméně vzduchu a vydržet tedy syčet co nejdéle. Při dalším cvičení se opět zhluboka nadechnou a při výdechu tentokrát střídají s – š. Cílem tohoto cvičení je uvědomění a zapojení bránice. Při posledním dechovém cvičení zadá sbormistryně tón. Zpěváci nasadí nejprve sykavku „s“ a poté plynule přejdou na zadaný tón, který zpívají brumendem a drží na několik dob. Jelikož je při zpěvu velmi důležité pečlivé otevírání úst, je potřeba po procvičení dechu uvolnit čelist. K tomu zpěvákům slouží cvičení navozující pocit zívnutí. Mají za úkol nasadit co nejvyšší možný tón, zívnout a postupně tak „projet“ celým rejstříkem až k tónu nejnižšímu. Toto cvičení zajistí, že udrží čelisti široce otevřené.

První cvičení, které slouží převážně k vyrovnávání vokálů, se provádí na jednom tónu. Sbor nasadí tón a zpívá brumendo, potom zpívá jednotlivé vokály na pokyn sbormistryně. Ta k tomuto cvičení používá doporučenou vokální řadu i – e – a – o – u. Cvičení se následně bez podpory klavíru transponuje o půl tón výš a vokální řada se opakuje. Po několika zvýšeních sbormistryně zkontroluje, zda sbor zcela správně udržel dané tóny. Pokud tomu tak není, cvičení se dále opakuje do té doby, dokud není provedeno správně. Pro toto cvičení je důležitý výraz, postoj i smyslová představa tónu. Tón je potřeba nasadit opatrně a při transponování výše si naopak představovat pohyb dolů, případně těsnat tóny blíže k sobě. Tyto záležitosti sbormistryně zpěvákům

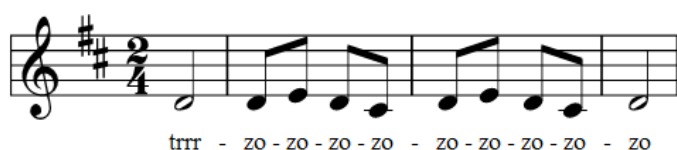
---

⁷⁹ KOLÁŘ, Jiří. ROB, Josef. ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Sborový zpěv a řízení sboru I/1*. Str. 58. Praha: Karolinum, 1998

připomene v situaci, v níž cvičení neprovedou správně. Pokud se zpěváci nesoustředí, snadno zůstanou pod tónem a stáhnou tím celý sbor.⁸⁰

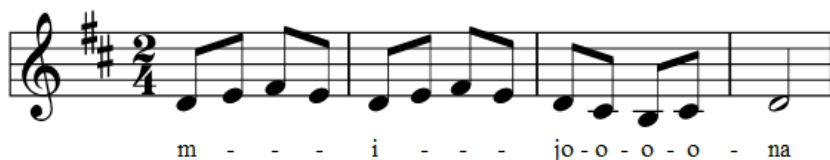
Dále již pokračují hlasová cvičení. Sbormistryně vždy každé cvičení nejprve zahraje na klavír a poté většinou i sama předvede. Cvičení vždy transponuje o půl tón nahoru či dolů podle toho, na který hlas se zaměřuje. Používá cvičení, která jsou zpěvákům známá, protože chce, aby se soustředili na kvalitu provedení. Kdyby často vymýšlela nová hlasová cvičení, zpěváci by se mnohem více soustředili na správnost tónů a nemuseli by tedy věnovat potřebnou pozornost účelnosti daného cvičení. Sbormistryně nicméně občas v hlasových cvičeních provede malé změny proto, aby stále udržela pozornost sboru. Pokud sbor zpívá stále stejná cvičení, hrozí situace, v níž budou zpěváci pouze mechanicky opakovat již naučené. V takovém případě by rozezpívání ztratilo svůj význam.⁸¹

Sbor nejprve začíná cvičeními s malým rozsahem, tak jak doporučuje odborná literatura. První cvičení je pouze v rozsahu tercie. Sbormistryně zadá tón, který sbor nejprve dvě doby drží na „trrr“, poté začne cvičení na „zo“.

Obrázek 1 - Cvičení I

Při dalším cvičení je rozsah již větší. Zpěváci začínají zpívat brumendem, poté plynule přechází na vokál „i“.

Obrázek 2 - Cvičení II

⁸⁰ Vlastní zápisy ze zkoušky sboru, 16. března 2018, Strakonice

⁸¹ Vlastní rozhovor s Marcelou Mikovou, 5. dubna 2018, Strakonice

Intonačně klesající cvičení, které se obvykle transponuje o půl tón níž. Pomáhá rozezpívat především spodní hlasy a také, pomocí „mi“, navodit hlavový tón.

Obrázek 3 - Cvičení III

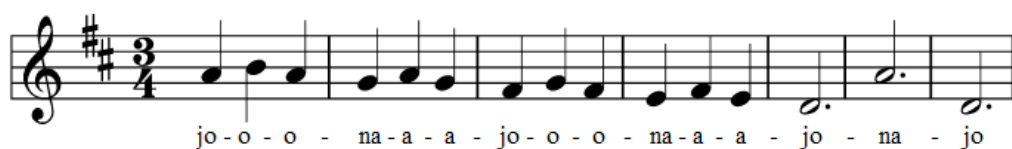
Při dalším cvičení s kvintovým rozsahem dává sbormistryně pozor na pečlivou výslovnost.

Obrázek 4 - Cvičení IV

Rozhýbání rtů a pečlivá výslovnost jsou ve sborovém zpěvu velmi důležité. K redukci této problematiky používá sbor například i cvičení na slabiky „ma na ma na man“, které pečlivě vyslovuje na stejném tónu a postupně střídá vokály, tedy a – e – i – o – u.

Po těchto cvičeních se sbor posadí a následují další hlasová cvičení, například níže uvedené. Jedná se o cvičení klesající, které je zakončené kvintovým skokem. Zpěváci zde také trénují spojování vokálů pomocí hlásky „h“.

Obrázek 5 - Cvičení V

Posledním z hlasových cvičení je stoupající cvičení s oktávovým rozsahem, které se postupně zvyšuje a rozezpívá tak soprán. Sbor procvičuje legato i staccato. Toto cvičení používá sbormistryně již od doby, kdy začala sbor vést.

Obrázek 6 - Cvičení VI

Před zahájením zkoušky sbormistryně zadá akord a poté ukazuje jednotlivým hlasům, zda se mají posunout o půl tón výš či níž. Sbor tak z durových akordů plynule přechází do mollových a naopak. Nakonec se všichni vrátí do začínající polohy a sbormistryně zkontroluje, zda se sbor udržel na požadovaných tónech. Procvičuje tím intonaci obměněnou a zábavnou formou.⁸²

11.2 Návnik skladeb

První fází návniku skladeb je seznámení se s obsahem dané písně. Zpěváci musí znát obsah písně, aby věděli, o čem zpívají, a mohli píseň přednést s požadovaným výrazem. Pokud je píseň v jiném jazyce nebo obsahuje složitá slova či slovní spojení, je potřeba, aby se je zpěváci naučili bez melodie alespoň do té míry, aby s nimi byli později schopni zpívat. Samotný návnik skladeb probíhá náslechem a zároveň četbou z not. Jelikož většina dětí ve sboru navštěvuje na ZUŠ Strakonice ještě jiný sólový nástroj, nevyvstává zde problém s neznalostí not ani neschopností jejich čtení. Zpěváci však neumí intonovat z not, proto je návnik náslechem nutný. Návnik probíhá po částech a ne vždy od začátku skladby. Nejprve je potřeba nacvičit obtížná místa a poté přidat zbytek. Sbormistryně vždy zahraje danou část příslušného hlasu na klavír a zazpívá. Poté sbor opakuje s doprovodem klavíru. Když jsou si zpěváci danou částí písně jistí a jsou schopni zpívat sami bez doprovodu, postoupí se k dalšímu hlasu. Po naučení všech hlasů jednotlivě se přechází na návnik ve dvojhlasu. Každý hlas musí nacvičit svou část s každým. Poté je možno spojit všechny hlasy dohromady.⁸³

⁸² FEDOR, Viliam. VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Sborový zpěv a řízení sboru: učební text pro pedagogické fakulty*. Praha: Supraphon, 1969.; MUNDILOVÁ, Anna. *Rozezpívání jako součást pěvecké výchovy sborového zpěváka*. Bakalářská práce. Praha: 2011.; vlastní zápisy ze zkoušky sboru, 16. března 2018, Strakonice; vlastní rozhovor s Marcelou Míkovou, 5. dubna 2018, Strakonice

⁸³ Vlastní zápisy ze zkoušky sboru, 16. března 2018

Při nácvičku skladby dává sbormistryně pozor na mnoho problémů, které se mohou v písničkách objevit. Kromě těch, kterými se pečlivěji zabývá pěvecká výchova (viz kapitola 10), to může být například správné dělení slabik ve zpěvu (ma-rno-tra-tný místo mar-no-trat-ný), nevyrážení a správné rychlé vyslovení sykavek či naopak nevyslovování hlásky „j“ je slovech *jsme, jsem, jsou*. Dále je potřeba věnovat pozornost neutralizaci vokálů (zvětšování či zakulacování především vokálů *i, e, u*, které se v rámci neutralizace přibližují vokálům *a* nebo *o*) či střídavému dechu. Střídavý dech neboli řetězový dech, je typický pro sborový zpěv. Používá se například v pasážích dlouhého legata, kde by zřetelný vdech narušil plynulost písničky. Zpěváci se musí během zpěvu nadechnout každý na jiném místě, tedy tak, aby nádechy nebyly zřetelné. Sbornistryně kontroluje také správné provedení brumenda – zpěvu se zavřenými ústy. Při provedení brumenda nesmí být zuby křečovitě sevřeny a rty se musí jen měkce dotýkat. Správné brumendo je velmi slabé, ale zároveň nosné.⁸⁴

Nácvik skladby je pro zpěváky nejpohodlnější v takové síle, v jaké se hlas ozve nenásilně a přirozeně. V takovém případě se sbor může na nácvik skladby plně soustředit. Jakmile si je však jistý intonačně a rytmicky, zapojí se do písničky i dynamika.⁸⁵

Sbor nemá na každé zkoušce k dispozici klavíristu. Pokud je však přítomný, sbor by se v takové situaci neměl zdržovat s částmi, které je schopen nacvičit sám bez doprovodu. Při zkoušce s klavírem musí sbor skladbu již umět, a to spolu se všemi nástupy či pauzami. Zkouška s doprovodem slouží pouze k doladění nepřesností a k ucelení celé písničky. Poté má sbor o skladbě dokonalou představu.

---

⁸⁴ FEDOR, Viliam. VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Sborový zpěv a řízení sboru: učební text pro pedagogické fakulty*. Str. 46 – 51 a 69. Praha: Supraphon, 1969.

⁸⁵ Tamtéž str. 25 a 27.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo shromáždit co nejvíce informací o dětském pěveckém sboru Fere Angeli působícím při ZUŠ Strakonice a systematicky je uspořádat. V práci jsem se zaměřila na všechny oblasti týkající se sboru, zejména na vývoj sboru v oblasti koncertů a vystoupení. V kapitole o soutěžích a oceněních jsem také pomocí získaných cen zobrazila postupné zvyšování kvality sboru.

V části věnované soustředění jsem představila tuto událost jako akci potřebnou primárně pro zkvalitnění pěvecké techniky zpěváků. Důležitým aspektem těchto akcí je i nácvik skladeb či příprava na další vystoupení. Soustředění jsou však událostí pro děti důležitou také díky stmelování sborového kolektivu, podporování pomoci druhým a nacházení nových či prohlubování starých přátelství.

V neposlední řadě se práce zabírala pěveckou technikou, která je po zpěvácích ve sboru vyžadována, případně způsoby a cvičeními, kterými lze potřebnou techniku získat a naučit se ji. Kapitola zabývající se rozezpíváním popisuje průběh a použitá cvičení při rozezpívání ve Fere Angeli a poukazuje na možnost použití rozezpívání pro procvičení pěvecké techniky. Poslední kapitola práce se zabývá nácvikem skladeb ve sboru. Popisuje postup, který sbormistryně ve Fere Angeli používá, ale také zmiňuje některé problémy, které se mohou v písních vyskytnout a kterým musí sbormistr věnovat větší pozornost.

Závěrem nutno podotknout, že sborový zpěv je poměrně obtížný a pokud chce sbor podávat ocenění hodná vystoupení, vyžaduje se po něm značná míra pozornosti a soustředění. Odměnou za to je radost, kterou sbor zpěvákům přináší. Tento fakt vhodným způsobem připomněla Marcela Miková na vánočním Dvojkonzertě pěveckých sborů 8. prosince 2016, když se s gymnaziálním sborem chystala na pódium: „*Sborový zpěv je neskutečná pařba, ale jen v případě, že jste všichni duchem přítomní.*“ Jakožto bývalá členka sboru přeji Fere Angeli i Marcele Mikové do budoucna ještě mnoho „neskutečných pařeb“ a také radost z dobře odvedené práce.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

FEDOR, Viliam. VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Sborový zpěv a řízení sboru: učební text pro pedagogické fakulty*. Praha: Supraphon, 1969.

KOLÁŘ, Jiří. ROB, Josef. ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Sborový zpěv a řízení sboru I/1*. Praha: Karolinum, 1998.

MUNDILOVÁ, Anna. *Rozzpívání jako součást pěvecké výchovy sborového zpěváka*. Bakalářská práce. Praha: 2011.

KÜMMELOVÁ, Věra. *Významné mezzosopranistky pražských operních scén v poválečné historické epoše*. Diplomová práce. České Budějovice: 2004

Periodika:

Strakonický deník, *Zpěv má výhodu. Není omezený věkem*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 12. dubna 2007.

Jihočeský Kurýr, *Téměř andělé si přivezli zkušenosti z mezinárodního festivalu*. České Budějovice: KURÝR, s. r. o., 4. července 2007, roč. II.

Týdeník Strakonicko, *Fere Angeli vystoupí s Danielem Hůlkou*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 22. září 2009, č. 21.

Strakonický deník, *Fere Angeli*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 18. října 2008

Strakonický deník, *Hůlka a Brabec vystoupí se strakonickými anděly*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a.s., 7. října 2009

Týdeník Strakonicko, *Koncert dětského sboru Fere Angeli a Daniela Hůlky vyprodal sál*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 14. října 2009, č. 24.

Týdeník Strakonicko, *Fotozpráva: Skvělá reprezentace Strakonice*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 12. května 2010, č. 19.

Strakonický deník, *O dění v kultuře je nutné veřejnost více informovat*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 30. června 2010

Týdeník Strakonicko, *Tříkrálová sbírka opět pomůže potřebným*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 12. ledna 2011, č. 2

Týdeník Strakonicko, *Po přehlídce je jasné, proč Žižka zahnal nepřítele zpěvem*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 18. dubna 2012, č. 16.

Strakonický deník, *Viděli, slyšeli, nadchli se....* Praha: Vltava Labe Media, a. s., 15. září 2012

Strakonický deník, *Čas nejsou jen peníze, říká Marcela Miková*. Praha: VLTAVA LABE MEDIA, a. s., 15. září 2012

Týdeník Strakonicko, *Sbormistryně Marcela Miková: Co chci předat, musí vycházet ze mne. Sbor je jako zrcadlo*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 27. ledna 2016, č. 4.

Týdeník Strakonicko, *Hlason oslavil pětileté výročí koncertem*. Strakonice: Jihočeské týdeníky, s. r. o., 2. listopadu 2016, č. 44.

Internetové stránky:

Strakonický deník, *Když něco začnu nerada od toho odcházím* [online]. 25. února 2011. © VLTAVA LABE MEDIA a.s., 2005 – 2018. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <https://strakonicky.denik.cz/>

Směšený sbor HLASON Strakonice, [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.hlason.cz/>

Fere Angeli, Fotografický archiv dětského pěveckého sboru Fere Angeli [online]. © 2008 – 2018 Fere Angeli [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://fereangeli.lumika.cz/>

Celostátní přehlídka dětských pěveckých sborů „Světlo za Lidice“, *Pravidla přehlídky* [online]. © Světlo za Lidice [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.lidice-sbory.cz/dokumenty.aspx>

Alta Pusteria International choir festival [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: <http://www.festivalpusteria.org/>

Europees Muziek festival voor de Jeugd Neerpelt [online]. [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <http://www.emj.be/>

Fere Angeli, Překlad hodnocení poroty [online]. © 2008 – 2018 Fere Angeli [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://fereangeli.lumika.cz/neerpelt.pdf>

MRF Music festivals, *Istra Music Festival* [online]. © 2018 MusikReisenFaszination [cit. 2018-01-19]. Dostupné z: <https://www.mrf-musicfestivals.com/>

Zahrada Písni [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.zahradapisni.cz/>

ARTAMA, Národní příspěvková organizace, *O NIPOSU* [online]. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

ARTAMA, Dětský sborový zpěv, *Propozice k Celostátní přehlídce školních dětských pěveckých sborů* [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/>

Archiv pěveckého sboru Fere Angeli a Marcely Mikové sestávající z programů koncertů, soutěžních diplomů, plakátů, novinových článků atp.

Rozhovor:

Marcela Miková

Alena Šabková

Hana Bublíková

Osobní zápisy ze zkoušky sboru

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Cvičení I.....	28
Obrázek 2 - Cvičení II	28
Obrázek 3 - Cvičení III	29
Obrázek 4 - Cvičení IV	29
Obrázek 5 - Cvičení V	29
Obrázek 6 - Cvičení VI.....	30

V příloze:

Obrázek 7 - Logo sboru	37
Obrázek 8 - Sbormistryně Marcela Miková	37
Obrázek 9 - Smíšený pěvecký sbor Hlasoň	38
Obrázek 10 - Pěvecký sbor Gymnázia Strakonice.....	38
Obrázek 11 - Přípravné oddělení Fere Angeli	38
Obrázek 12 - Dětský pěvecký sbor Fere Angeli	38

Přílohy

Obrázek 7 - Logo sboru

Obrázek 8 - SbornířtrnĚ Marcela Mikov

Obrázek 9 - Smíšený pěvecký sbor Hlason

Obrázek 10 - Pěvecký sbor Gymnázia Strakonice

Obrázek 11 - Přípravné oddělení Fere Angeli

Obrázek 12 - Dětský pěvecký sbor Fere Angeli

Zdroje: Archivy Pěveckého sboru Gymnázia Strakonice, Fere Angeli a Marcely Míkové; obrázek 8 dostupný z: <http://www.hlason.cz/> [cit. 2018-04-23]; obrázek 9 dostupný z: <http://pknst.cz/> [cit. 2018-04-23].